

Sárosdy Judit

Néhány gondolat a Degas konferencia kapcsán

Az idők szavát meghallani szükségszerű. Épp ezért kezdeményeztem, hogy a MTE Elméleti Tanszéke által 2017-ben megrendezendő Műhelykonferenciáját a szokásosnál tágabb keretek közt tartsuk. A Degas centenárium jó alkalom arra, hogy a hallgatókat is bevonjuk a kutatómunkába. Mivel a téma – az intézmény jellegéből adódóan – közérdeklődésre tarthat számot, így már a 11-12. évfolyam diákjai is aktív résztvevői lehetnek a megemlékezésnek. Bár a szervezők örömmel fogadták az ötletet, sajnos a hallgatók sűrű szakmai elfoglaltságuk miatt végül alig vállalkoztak előadásra, egy-egy témakör önálló feldolgozására. Ennek ellenére fontosnak tartom, hogy megtört a jég és a még érettségi előtt álló diákok közül is volt, aki dicséretes módon túlesett a tűzkeresztségen. Brünn Eszter, Horányi Krisztina, illetve a már TÉP-es Horváth Renátó előadásait örömmel vegyes büszkeséggel hallgattam, hisz komoly felkészültségről, szakmaiságról tanúskodó prezentációik példát mutattak a többieknek. Számomra az intézményben eltöltött közel két évtizedes tanári munkám és kiváló kollégáim folyamatos erőfeszítésének legalizációját, illetve a jövő ígérétét jelentették.

Hisz művészettörténészként évről évre egyre elkeseredettebben veszem tudomásul, hogy bár intézményünkben hagyományosan több művészetelméleti tárgyat is oktatunk (tánc történet, zene történet, művészettörténet), és a vizuális kultúra, mozgóképkultúra tantárgyak is hozzájárulnak a különböző korok és kultúrák minél komplexebb megismeréséhez, a diákoknak és a hallgatóknak alig van idejük, energiájuk arra, hogy egy adott témában elmélyedjenek, illetve a társművészetekkel közelebbről is megismerkedjenek. Mivel kiállításokra csak nagy ritkán jutunk el – és a többségnek a család sem nyújt ilyen irányú támaszt – minden eszközzel igyekszem ezt a hiányt pótolni.

Épp ezért a Degas előadásomban is főleg a vizualitásra helyeztem a hangsúlyt. A kollégák szakmai kutatásaihoz bevezetőnek szántam a 108 diából álló (szokásomhoz híven túlméretezett) PPT-s vetítést. Számos reprodukcióval, fotóval, illetve egy rövidke filmrészlettel igyekeztem Degas művészetét közelebb hozni a színházteremben ülő népes hallgatósághoz.

Edgar Degas: Önarckép, 1862
(a 28 éves ifjú művész) olv, 91×68 cm
National Gallery of Art, Washington

konferencia

A MOST MESTERE. A modernitás új útjai Degas művészetében

A francia nemesi családból származó Edgar-Germain-Hilaire de Gas (1834–1917), azaz polgárisan Edgar Degas, nemcsak a balerina-képek mestere, de a modernitás egyik úttörője is volt. Bár az impresszionista elnevezést festőként nem kedvelte, de támogató részvételével sokat segített a forradalmian újító fiatal festők törekvéseinek fokozatos elismertetésében. Művészetéről vallott elképzeléseikben, módszereikben ugyan nem mindenben osztozott, de számos újítást hozott a festészetben, grafikában, sőt a szobrászatban is. Tehetsége, műveltsége, igényessége, az új iránti fogékonysága főleg a tematika modernizálásában érhető tetten. Degas vitathatatlan érdeme a modern nagyvárosi élet sajátos aspektusainak valóságghű leképezése. Nála – az akadémikus elvárásokkal szemben – a nő új szerepkörbe kerül: Vénuszok és Madonnák helyett megjelenik a dolgozó nő. Bár Degas sosem nősült meg, művészete középpontjába a modern nőt állította.

Szinte fotóriporterként, operatőrként, a bennfentes magabiztosságával kalauzolta el a nézőit a szokatlan helyszínekre: az antik Spártába vagy az újonnan épült párizsi Operaház kulisszáiba és próbatermeibe. Impressziók helyett gondosan kimunkált, tudatosan, merészen megkomponált képeket készít. Alkotó kedve – a kudarcok, majd pedig egyre romló látása dacára – mindvégig töretlen maradt. A színekkel és a pasztellel egyre bravúrosabban bánó festőművészt látásának elvesztése, a mind jobban beszűkülő terek sem akadályozhatták meg abban, hogyan is ábrázolja az élet szépségét: a mozgást? Mintegy 150 kispasztikája – melyek csak halála után kerültek elő – szintén régi, kedves modelljeiről készültek. A balerínák arabeszkjei és a vágató paripák megfeszülő izmai – az antik görög művészet mintájára – a pillanat nagyszerűségének, vagyis a folyton változónak állítanak maradandó emléket.

Előadásom ismertetése helyett (mivel annak legfőbb eleme az itt nem reprodukálható vizuális információ) csak egy rövid témavázlatot mellékelek:

A klasszikustól a modernig vezető út

A tematika modernizálása: a modern, nagyvárosi élet színterei, szereplői

I. Polgári otthonok

A modern családapbrázolás megjelenése Degas pszichologizáló művészetében
Degas: A Bellelli család (1862) – előzmények, kortársak, követők

Edgar Degas: A Bellelli család, 1862
(o/v, 200×253 cm, Musée d'Orsay, Párizs)

II. A szórakozás színtere:

- a lóversenypálya > a mozgásábrázolás új terepe
- Párizs és az Opera világa
- zenészek, balerinák, énekesnők, vasalónők...
- A balerina – a Degas festmények, rajzok, szobrok új műzsája
- kávéházak, cabaret, cirkusz
- bordélyok és budoárok

Edgar Degas: Balettóra, 1871
(Metropolitan Museum of Art, New York)

Edgar Degas: Perrot mester balettórája, 1873-75
(o/v., 85 x75 cm, Musée d'Orsay, Párizs)

Edgar Degas: Balettiskola az Operában, 1872 (o/v, 32x46 cm, Musée d'Orsay, Párizs)

Edgar Degas: Balettpróba a színpadon, 1874 (vegyes technika o/v, 65×81 cm, Musée d'Orsay, Párizs)

III. Degas és a fotográfia

Mini fotótörténet; Nadar, Muybridge; Degas fotóhasználat

IV. A munka világa. A dolgozó nő

- kereskedők > Gyapotkereskedés New Orleans-ban, 1873
- balerinák
- táncosok, színészek, énekesnők, artisták
- zsokéék
- kalapos kisasszonyok
- mosónők
- kurtizánok

Edgar Degas: Vasaló nők, 1884...86 k.
(o/v, 76×81,5 cm, Musée d'Orsay, Párizs)

V. Intim pillantás

– Degas aktjai, fürdőző, fésülködő nők; a toilette

VI. Tapintható valóság

– Degas kisplasztikái

Edgar Degas:
Spanyol táncosnő
(bronz kisplasztika)

Edgar Degas:
14 éves táncosnő, 1880
(bronz, M.: 98 cm, Staatliche
Kunstsammlungen, Drezda)

Az ismert Degas-motívum térbe helyezve. Viaszból megmintázva, megszínezve, selyemkosztümbe öltöztetve, fejére selyemszalaggal átkötve eredeti haját ragasztott. Modell: Marie van Goethen, flamand származású ifjú balerina, később a párizsi Opera balettkarának tagja.

Degas tematikája, technikája, pszichologizáló hajlama túl mutat saját korán. Filmrendező ugyan még nem lehetett, de festő- és grafikuművészként is sok hívet szerzett a modern művészetnek. Több kiváló művészre hatott inspirálóan – Manet-től Toulouse-Lautrecig, Matisse-től Picassóig. Életútja, művészete remélhetőleg még néhány táncost, koreográfust is megihlet.